

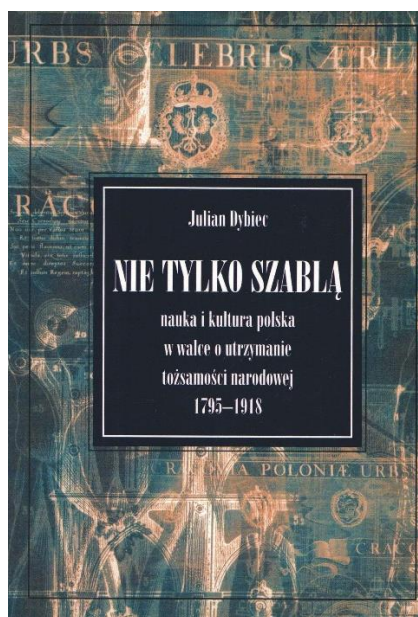
Uczeni czasów niewoli

Konferencja zorganizowana w związku ze złożeniem prochów Karola Olszewskiego i ziemi z grobu Zygmunta Wróblewskiego w Panteonie Narodowym w kościele św. św. Piotra i Pawła w Krakowie odbyła się 18 października 2018 roku w Dużej Auli PAU.

Konferencja „Uczeni czasów niewoli” przypomniła – a niektórym osobom uwidoczniała fakt – że odzyskanie niepodległości przez Polskę przed stu laty było efektem nie tylko zabiegów politycznych i czynów zbrojnych.

Mówił o tym w referacie otwierającym konferencję prof. Franciszek Ziejka. – W świadomości Polaków funkcjonuje prawie niepodzielnie stereotyp Polaka powstańca czy też Polaka żołnierza, walczących w epoce niewoli o niepodległą Polskę. Historycy podkreślają zatem znaczenie Legionów Jana Henryka Dąbrowskiego, chłopskich kosynierów Kościuszki, udział polskich żołnierzy w formacjach wojskowych Napoleona, ale pamiętają o wysiłku oddziałów wojska polskiego w epoce powstania listopadowego czy też o młodych Polakach, którzy w styczniową noc 1863 roku „poszli do lasu”, by złożyć ofiarę z krwi, a często i życia na ołtarzu ojczyzny, wreszcie – o czynie zbrojnym Legionów Polskich Józefa Piłsudskiego. Rzecz w tym, że o Niepodległą walczone nie tylko za pomocą szabli czy na sztorc osadzonej kosi. Że o odbudowę gmachu ojczyzny walczyli księża i zakonnicy, nauczyciele i publicyści, pisarze i poeci, malarze i rzeźbiarze; każdy za pomocą narzędzi, jakie otrzymał od Losu. Wiadomo, że w walce tej znaczącą rolę odegrali także uczeni. Wspominałem o tym przed laty w rozprawie o *najdłuższej wojnie nowożytnej Europy* – mówił prof. Ziejka.

Przyznał, że problem ten podjął również Julian Dybiec, historyk z Uniwersytetu Jagiellońskiego, który wyniki swoich badań ogłosił w książce *Nie tylko szabłą. Nauka i kultura polska w walce o utrzymanie tożsamości narodowej 1795–1918*.

Okładka książki prof. Juliana Dybca: *Nie tylko szabłą. Nauka i kultura polska w walce o utrzymanie tożsamości narodowej 1795–1918*. Wydawnictwo Księgarnia Akademicka, Kraków 2004.

Wspomniana książka została wydana przez Wydawnictwo Księgarnia Akademicka w 2004 roku. Prof. Dybiec pisał we wstępie: „Gdy patrzymy na polski kalendarz narodowy, uderza nas w nim mnogość dat przypominających świetne zwycięstwa doby staropolskiej oraz powstania i zrywy militarne w dobie porzoborowej. (...) Owa tradycja walki orężnej zdaje się marginalizować rolę pracy organicznej w utrzymywaniu bytu narodowego oraz rolę kultury i nauki w walce o przetrwanie. Niewątpliwie walka zbrojna po utracie niepodległości odegrała ważną rolę w życiu społeczeństwa polskiego, ale trzeba pamiętać, że daleko istotniejszym czynnikiem była kultura i nauka”. Dlatego zarówno Franciszek Ziejka, jak i Julian Dybiec, zajmowali się w swej pracy badawczej głównie udziałem w podtrzymaniu tożsamości Polaków – pisarzy, publicystów, nauczycieli, księży czy też uczonych – żyjących w czasach niewoli na ziemiach polskich.

W czasie konferencji poszczególni referenci przedstawiali wkład w dzieło odbudowy Polski uczonych polskich, którzy przebywali i pracowali w różnych krajach i którzy dzięki swoim osiągnięciom upowszechniali imię Polski, w ten sposób dokładając ważną cegiełkę do fundamentów, na których w 1918 roku zbudowano gmach II Rzeczypospolitej.

Przykładem może być wystąpienie prof. Haliny Florkowskiej-Francic, dotyczące działalności polskich profesorów na szwajcarskich uczelniach, zaopatrzone w wymowne motto: *Przekazać Europie wiedzę o Polsce*. W czasie wykładu prof. Halina Florkowska-Francic wśród wielu innych podała przykład prof. Laskowskiego.

Prof. Zygmunt Laskowski na Uniwersytecie Genewskim przepracował ponad 40 lat. Powstaniec styczniowy, jako emigrant dokończył w Paryżu rozpoczęte w Warszawie studia medyczne, następnie kształcił się też w Londynie i Cambridge. Zatrudniony w 1875 roku w Genewie współorganizował powstający tam Wydział Medyczny, a w jego ramach Katedrę Anatomii, którą kierował nią do końca swej pracy. A gdy w 1916 odchodził na emeryturę, uczelnia uczciła go doktoratem honoris causa. Laskowski był nauczycielem całych pokoleń lekarzy wielu narodowości, w tym polskich, był wynalazcą nowej metody konserwacji części anatomicznych i balsamowania zwłok oraz autorem słynnego *Atlas iconographique de l'anatomie du corps humain* (1894), który zyskał mu nie tylko uznanie w świecie medycznym, ale też nagrodę Akademii Francuskiej. Obok aktywności naukowej i dydaktycznej, zaangażował się od lat 90. XIX w. w działalność takich instytucji polskich na terenie Konfederacji, jak Muzeum Polskie w Rapperswilu, gdzie miał siedzibę Skarb Narodowy i gdzie zbierano środki na przyszłą walkę o niepodległość. Oprócz prof. Laskowskiego pracowało na tamtejszym uniwersytecie podczas wojny jeszcze ośmioro młodych Polaków, asystentów.

Polacy na ziemiach polskich i w świecie, wiele nazwisk i szlachetnych czynów... Tworzenie i utrwalanie świadomości narodowej przez uczonych, pisarzy, duchownych i artystów, zarówno tych wspomnianych w czasie konferencji, jak innych, o których należy jeszcze opowiedzieć. „Księga zasług” jest otwarta.

Marian Nowy